

Соборний майдан

3(123) травень-червень 2024

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЗАПОВІДНИК «ГЛУХІВ»

Людмила АРТЕМОВА

Наукова співробітниця
Національного заповідника
«Глухів»

Світло материнської мудрості: 400 років від дня народження МАРИНИ (МАРІЇ МАГДАЛИНИ) МАЗЕПИ

У другу неділю травня в Україні відзначають День матері. У цей день ми віддаємо данину поваги всім матерям, які своєю любов'ю, мудрістю і силою духу виховують майбутні покоління. З нагоди свята наша розповідь про Марину (Марію Магдаліну) Мазепу (1624–1707) – матір гетьмана України Івана Мазепи, 400 років від дня народження якої виповнюється цьогогоріч. Її життя є прикладом того, як материнська любов і підтримка можуть вплинути на долю не лише окремої людини, але й цілої нації.

Марина (Марія Магдаліна) Мазепа – меценатка, глибоко віруюча, тверда духом і дуже діяльна жінка. Вона сприяла духовному розвитку сина, послала його навчатися до Києво-Могилянської колегії і мала великий вплив на формування світогляду майбутнього гетьмана, метою якого врешті-решт стало об'єднання усіх українських земель (Лівобережжя, Правобережжя, Слобожанщини, Запоріжжя) в єдину міцну авторитарну державу європейського зразка.

Протягом усього життя Марина (Марія Магдаліна) Мазепа ревно дбала про захист православної віри. Як ігуменя Києво-Печерського Вознесенського та Глухівського Успенського дівочих монастирів вона не тільки опікувалась цими православними обителями, але й продовжувала та укріплювала давні традиції прикладного мистецтва у них, зокрема традиції літургійного шитва (гаптування).

Гетьманова мати – у миру Марина Мокієвська – походила з розгалуженого українського шляхетського роду Мокієвських з Білоцерківського староства (адміністративна одиниця у стародавній Польщі). Більшість Мокієвських по-козачилися і брали участь у Визвольній війні Богдана Хмельницького.

Рік народження Марини Мокієвської встановити можна лише приблизно – 1624 р. На жаль, жодних даних про її юні літа не збереглося. У першій половині XVII ст., за матеріальної

Невідомий художник. Портрет невідомої руської пані (імовірно, Марії Магдаліни Мазепи)

підтримки церковних православних братств, українських шляхтянок зазвичай навчали в жіночих монастирях і школах. Дослідники вважають, що саме у такому закладі Марина Мокієв-

ська здобула добру як на той час освіту. Про це свідчать її вишуканий почерк, характер письма й підпис.

Близько 1638 року Марина Мокієвська вийшла заміж за шляхтича Адама Стефана Мазепу, у шлюбі з яким народила двох дітей – сина Івана та доньку Олександрю.

Коли Марина Мокієвська вирішила присвятити своє життя Господу та прийняла чернечий постриг (Марія Магдаліна у чернецтві) достеменно невідомо. Дослідниця Т. Таїрова-Яковлева вважає, що це сталося одразу після смерті її чоловіка, який помер у 1665 чи 1666 році. Знову у першоджерелах Марина Мокієвська згадується лише 17 років потому, 29 січня 1683 р. під ім'ям Марія Магдаліна як ігуменя Києво-Печерського Вознесенського та Глухівського Успенського дівочих монастирів.

На позір історика С. Павленка, після обрання її сина Івана Мазепи гетьманом (1687–1709) діяльність ігумені значно активізувалась. Так, за сприяння і протекції останнього, володіння Києво-Печерського Вознесенського дівочого монастиря значно зросли. Зауважимо, що Іван Мазепа видав низку універсалів, які підтверджували старі або ж надавали нові маєтності для багатьох монастирів Лівобережжя, а не лише Києво-Печерського Вознесенського дівочого монастиря. Такі ініціативи Івана Мазепи сприяли укріпленню економіки українського гетьманату, адже монастирське землеволодіння – важливий чинник тогочасного сільськогосподарського виробництва.

Саме тоді інокіни бідного Глухівського Успенського дівочого монастиря вирішили поліпшити своє становище підпорядкуванням Києво-Печерському Вознесенському жіночому монастирю. Авторитет ➡

ігумені Марії Магдалини був настільки високим, що вона одночасно стала настоятелькою і Глухівського Успенського дівочого монастиря.

Щодо останнього, то Глухівський Успенський Пресвятої Богородиці дівочий монастир був заснований у 70-х рр. XVII ст. удою шляхтича Марка Кимбара Агафією Юхимівною на власній землі у с. Чернещина (зараз район суконної фабрики на південно-західній околиці міста Глухова) і мав назву Спасо-Преображенського.

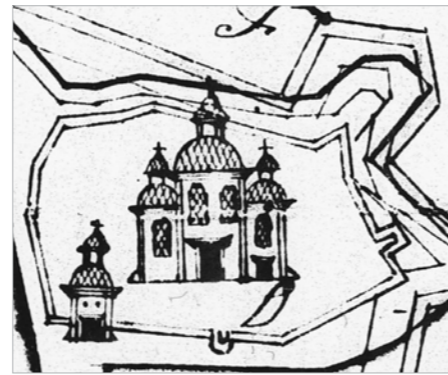
Пізніше монастир був переведений під захист міських фортечних укріплень. За сприяння нової очільниці – ігумені Марії Магдалини відбулося подальше розширення та розбудова цього глухівського осідку релігійної громади черниці. Наприкінці XVII ст. обитель перетворилася на внутрішню міську цитадель у південно-західній частині Глухівської фортеці, що мала не лише земляний оборонний вал, а й дерев'яні стіни з фортечними вежами. На початку XVIII ст. монастир оточили потужним цегляним муром. Площа монастиря становила 50–60 x 100 м. На його території було 10 споруд, включаючи три кутові вежі, надбрамний

храм-дзвіницю, трапезну церкву та головний мурований Успенський собор.

Глухівський Успенський дівочий монастир разом із Києво-Печерським Вознесенським дівочим монастирем, за керівництва ігумені Марії Магдалини Мазепи, стали важливими духовними центрами гаптарського мистецтва в Україні.

Окремі зразки українського церковного гаптування XVII–XVIII ст. з Києво-Печерського Вознесенського та Глухівського Успенського дівочих монастирів нині зберігаються у фондах та колекціях українських культурних та духовних інституцій.

Марина (Марія Магдалина) Мазепа прожила довге як для того часу життя – понад 80 років; поховала сина, який дуже допік сусідній Росії... Обидва монастирі, якими керувала палка прихильниця православної віри – ігуменя Марія Магдалина – уже давно не існують. Києво-Печерський Вознесенський монастир на Печерську розібрали ще у XVIII ст. і на тому місці побудували Арсенал (зараз музейний комплекс «Мистецький арсенал»). Глухівський Успенський дівочий монастир був остаточно закритий більшовиками у 30-х роках

Схематичне зображення Глухівського Успенського дівочого монастиря з головним мурованим Успенським собором на плані Глухівської фортеці 1724 р.

XX ст., а головна його споруда – мурований п'ятидільний триверхий Успенський собор (поч. будівництва 1686 р.) – згорів під час пожежі ще в серпні 1784 р.

Духовний спадок зруйнованих храмів не зник безслідно. Він, як і світло материнської мудрості, любові та віри Марини (Марії Магдалини) Мазепи, уже кілька сторіч живе у діяннях її великого сина – гетьмана Івана Мазепи – і є незмінною частиною культурної та історичної пам'яті нашого народу.

Анна МИРОНЕНКО
Директор Глухівської школи мистецтв ім. М. Березовського

ГЛУХІВСЬКИЙ УЧИТЕЛЬСЬКИЙ ІНСТИТУТ. МУЗИЧНА ІСТОРІЯ (до 150-річчя заснування закладу)

Продовження. Початок у № 1-2(121-122)

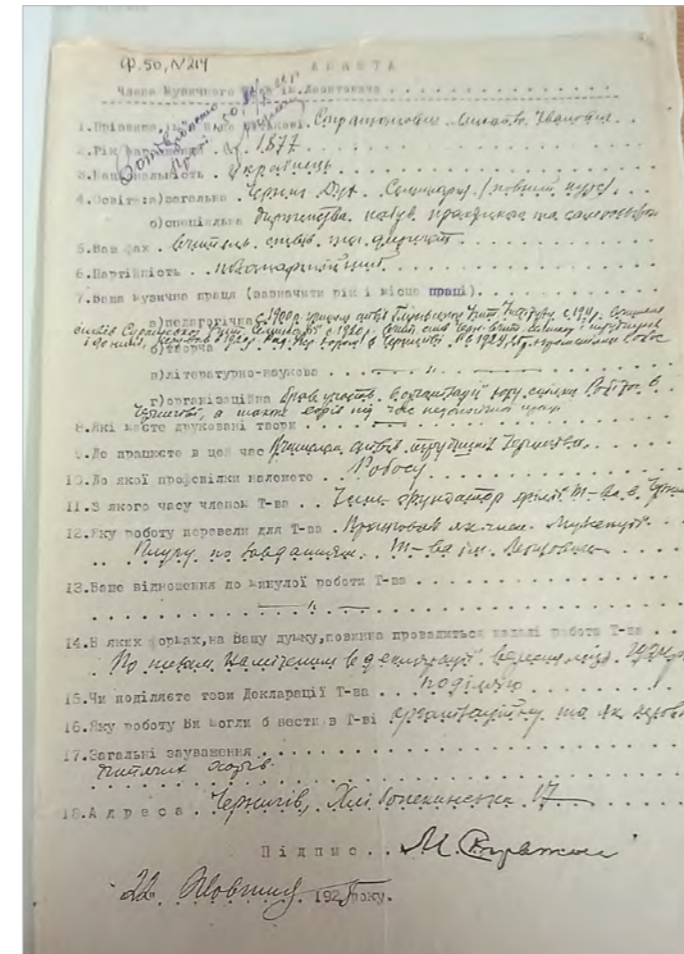
Стратанович Михайло Іванович (1877, Борзна – 1928, Чернігів). Закінчив повний курс Чернігівської духовної семінарії з кваліфікацією «Вчитель співів та диригент». Проте в анкеті члена Музичного товариства імені Леонтовича Стратанович зазначає: «Диригентства набув практикою та самоосвітою». Після викладання у Глухові він продовжив свій педагогічний шлях у Суразькій (1911–1920 рр.) та Чернігівській вчительських семінаріях (1920–1925(8?) рр.), паралельно керуючи з 1920 р. Радянським українським хором (м. Чернігів) та хором спілки Робос (1924–1925 рр.). У 1925 р. став членом-фундатором Чернігівської філії Музичного товариства імені Леонтовича (далі – МТЛ).

Під керівництвом М. І. Стратановича у Глухові навчався майбутній персональний член МТЛ (від 1921 р.), дійсний член МТЛ у 1924–1926 рр., керівник капели «Думка» Нестор Городовенко. У Суражі його учнем був громадсько-культурний діяч, композитор-аматор, засновник Чернігівської філії МТЛ Іван Ницай.

Про педагогічну майстерність Стратановича, яка вплинула не лише на формування студентів, а й на загальний рівень освіченості глухівчан 1900–1911 рр., можна судити з репертуару інститутського хору. У його палітрі були літургія та частково «День встає багрянний та пишаний» М. Покрашинської, «То не сонечко розтопило льоди», «Зимова ніч» Ф. Мерінга, «Козак» О. Манюшка, «Веселий жучок» Іземана, народна пісня «Ах, не одна в полі доріженька», «Весна» Ф. Абта, «Гей, та розгуляйся» І. Тюменева,

«Весняна пісня» П. Бларамберга, «Буря» О. Николаї, «Нормандська пісня» Крюкена, хор з опери «Демон» А. Рубінштейна, «Вітрила забілили вдалині» К. Рейсігера, хор з опери «Моряк-блукач» Р. Вагнера, «Заплетися плетінь», «Як на горі ми пиво варили», «Ах ти, серце моє, серце» з опери «Русалка» О. Даргомизького, «Не тужи, дитя родиме» з опери «Руслан і Людмила» М. Глінки, «Туман хвилями лягає» з опери «Утоплена» М. Лисенка, «Ти зійди, сонце красне» з опери «Снігуронька» М. Римського-Корсакова.

На задній палітурці «Щорічника Глухівського учительського інституту» за 1911 рік (виданий у 1912 р.), що знаходиться у Глухівській публічній бібліотеці, чорнилами від руки написана програма хору. Внизу під списком є примітка «См. стр. 434». Саме на цій сторінці розташована інформація про концерт за участю хору під керівництвом Стратановича

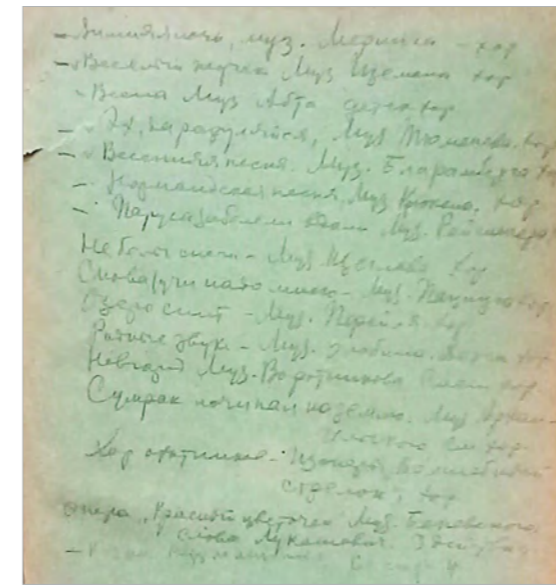

Анкета члена Музичного товариства ім. Леонтовича М. І. Стратановича

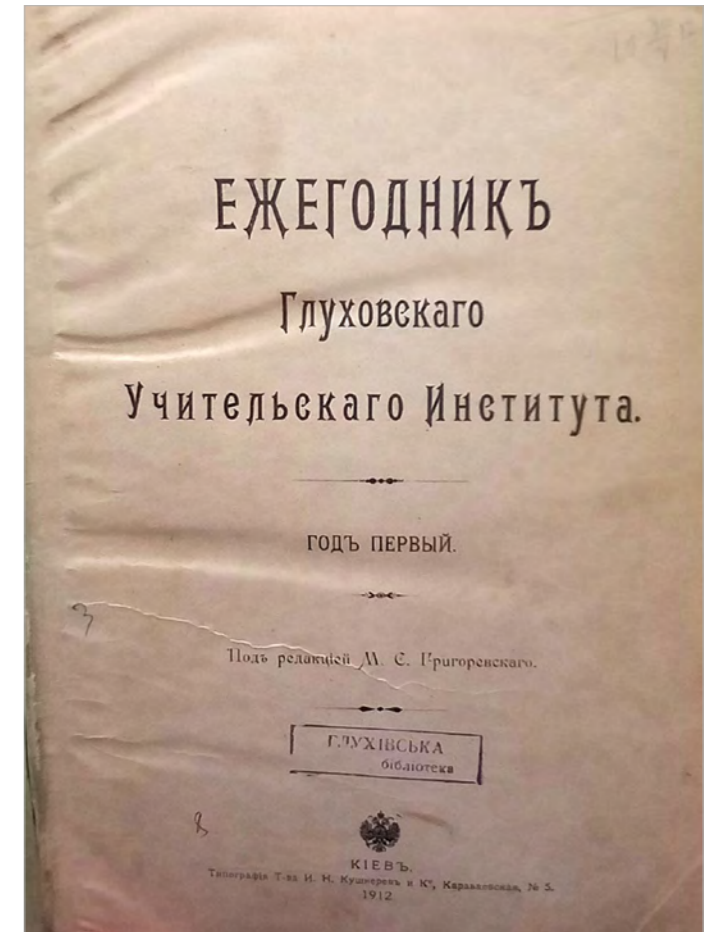
та його програма: «13 лютого 1911 року в будівлі інституту було влаштовано літературно-музично-вокальний вечір, що пройшов з великим пошвавленням

і залучив багато відвідувачів». Очевидно, рукописну програму на палітурці написав власник примірника «Щорічника», автограф якого стоїть на передній палітурці – Мальцев. Серед випускників Глухівського учительського інституту фігурують два Мальцєви: професор, доктор технічних наук М. Я. Мальцев, який навчався у 1921 р. на дворічних спеціальних загальноосвітніх підготовчих курсах при інституті, що були організовані з метою долучення молоді до вищої школи; Яків Ілліч Мальцев – журналіст, який закінчив інститут у 1894 р. Ймовірно, «Щорічник» був у останнього і через процедуру передачі його особистих речей до музею Глухівського інституту у 1967 р. потрапив до міста, а далі опинився у Глухівській публічній бібліотеці.

Серед приведеного списку творів деякі позиції дублюються з наведеними у «Що-

Рукописна програма концерту за участю хору під керівництвом М. І. Стратановича на палітурці власника «Щорічника»

Титульна сторінка «Щорічника Глухівського учительського інституту» за 1911 рік (виданий у 1912 р.)

річнику», але є такі, що не були надруковані в афіші: «Не білим снігом» або «Не біліше снігу» Щеглова, «Знову проміння наді мною» Пацнуса (Паунуса (?), «Рідні звуки Злобіна», «Озеро спить» Пфейля, «Новгород» П. Воротнікова, «Сутінки ночі впали на землю» О. Архангельського, хор мисливців з опери «Чарівний стрілок» К. Вебера. Також було виконано номери з опери «Червона квіточка» В. Беневського на слова К. Лукашевич.

У програмі концерту навпроти номерів зазначено виконавців: хор, дитячий хор та мішаний хор. Дитячий хор – це хор міського училища, яке функціонувало при інституті. Під назвою «мішаний» малось на увазі групове виконання творів хорами інституту та училища.

О. Карпекін, випускник Глухівського учительського інституту, згадує М. Стратановича як «професіонала своєї справи, майстра співів та великого практика». Показовим є той факт, що Стратанович вважав музичний компонент обов'язковим у навчально-виховній системі.

Продовження у наступному номері

Юлія
ШИШКІНАНаукова співробітниця
Національного заповідника
«Глухів»

Громадській організації «Сумське земляцтво в м. Києві» – 25 років

Історія громадської організації «Сумське земляцтво в м. Києві» розпочалась у березні 1995 року, коли у столиці, в приміщенні Спілки письменників України, зібралися вихідці з Сумщини і проголосили створення свого Земляцтва з метою захисту національно-культурних, економічних та соціальних інтересів регіону, пропаганди його історії та культури, надання допомоги землякам. 23 червня 1999 року в Міністерстві юстиції України Земляцтво було зареєстровано як громадська організація. З цієї дати починається відлік його існування. На тоді воно було представлено відомими прізвищами А. М. Роговцевої, В. А. Ющенко, А. Ю. Мокренка, А. Д. Єпіфанова, Д. Г. Білоуса, В. В. Білоножка, М. В. Шевченка, М. С. Гриценка та ін.

З січня 2001 року проходило інтенсивне збирання «земляцьких сил», а вже у червні відбулись збори, на яких головою Земляцтва затвердили Михайла Васильовича Шевченка – поета, заслуженого діяча мистецтв України, члена Національної спілки письменників України. Саме він був одним з ініціаторів створення обласних земляцтв у Києві. На зборах також була обрана Рада (32 особи) та ревізійна комісія (7 осіб) Сумського земляцтва. Станом на лютий 2003 р. воно об'єднало у своїх лавах 350 представників. Організаційну роботу очолили В. А. Лисенко та М. В. Сущенко.

Це був період організаційного оформлення всіх напрямків роботи громадської організації: створення професійних секцій, підбір їх керівників, налагодження зв'язків між районами і містами області. Позитивно вплинуло на роботу Земляцтва створення Сумською обласною радою представництва області в Києві.

На третій зборах організації, на які було делеговано 450 земляків, її головою був обраний очільник Печерської районної державної адміністрації м. Києва А. А. Коваленко, заступниками – В. А. Лисенко і М. В. Сущенко. Після цих зборів громадська організація значно активізувала свою роботу. Плідно працювало 17 регіональних відділень

Земляцтва та його секції: ветеранів війни, ліквідаторів аварії Чорнобильської АЕС, жіноча, молодіжна та інші.

Отже, ГО «Сумське земляцтво в м. Києві» проводить свою роботу на підставі Статуту та відповідної угоди між Земляцтвом і Сумською обласною державною адміністрацією та обласною радою. Через своїх представників, котрі живуть і працюють у м. Києві, ор-

Герб громадської організації «Сумське земляцтво в м. Києві»

ганізація тісно співпрацює з органами державної влади, а її представники, у свою чергу, за допомогою у вирішенні питань звертаються до Земляцтва і до своїх земляків, які працюють у столиці.

Громадська організація допомагає багатьом землякам в організації лікування, працевлаштування, надає посильну матеріальну допомогу, проводить багато культурних та інших заходів.

Президія Земляцтва і натепер організує виїзні ради, у тому числі до Глухова, що значно сприяє вирішенню на місцях спільних питань. У свій час організація покладалася на активність її членів: академіків Національної академії наук України Ю. С. Шемшученка, П. С. Сохання, Ю. М. Коваленка, В. Г. Кременя, В. П. Андрущенко, Ю. І. Горобця, І. Г. Скрипалю; письменників О. Я. Ющенко, І. М. Власенко, М. С. Гриценка, М. В. Шевченка, В. Ф. Бойка, А. П. Цвид, В. М. Довжика, О. М. Слі-

пушко; журналістів М. І. Рудакова, Л. П. Майби, В. О. Єфремова, В. В. Бургима, В. І. Меншун; лікарів О. М. Лушпу, А. П. Дорогоя, Л. В. Полозун та ін. Систематично спонсорували проведення земляцьких заходів М. М. Колотуша, В. Ю. Соболевський, Ю. В. Бондаренко, Ю. С. Шемшученко, Г. П. Михайлова, Г. І. Сергієнко, В. М. Капируля та ін.

При земляцтві створена секція художників «Мистецька світлиця», в яку входять понад 20 членів Національної спілки художників України. Разом з народними майстрами України земляки проводили виставки сільського художника Івана Цюпки, скульптора Івана Роженка, художників Миколи Самохіна, Олексія Северина, Віктора Жулинського, Анатолія Троценка, Галини і Віктора Михайличенків та інших. За сприяння Сумського земляцтва відбулися виставки живопису у провідних виставкових залах столиці художників – вихідців із Сумщини – Миколи Лебеда, Юрія Мануйловича, Нестора Кізенка, родини художників Надеждіних.

Разом з регіональними земляцтвами проводились щороку мистецький фестиваль «Кролевецькі рушники», свято Івана Купала, «Вишневі усмішки», свято «Козацький родослав», всеукраїнський фестиваль-марафон «Горнись до тебе, рідний краю».

Земляками засновані літературна премія Миколи Макаренка за мистецтвознавчі праці та всеукраїнська літературна премія ім. Олександра Олеся за ліричні твори, лауреатами якої стали українські письменники-сумчани Володимир Гнатюк, Володимир Мордань, Олександр Ющенко, Ніна Гавриленко, Олександр Вертіль, Юлія Манойленко. Також Земляцтво є засновником кількох друкованих видань: довідника «Сумське земляцтво у м. Києві», альманаху «Земляки»; за його сприяння видана книга «Автографи майстрів» Миколи Рудакова, каталоги Нестора Кізенка та Миколи Лебеда, книга-есе «Шлях до храму» Дмитра Макаренка та довідник «Художня спадщина Сумщини» Валентини Єфремової.

Члени земляцтва відзначають зна-

Почесні громадяни м. Глухова, представники регіонального відділення Глухівського земляцтва
Ада Миколаївна Роговцева, Микола Самійлович Ващуленко, Микола Петрович Ситник, Юрій Сергійович Шемшученко

менні дати в житті області, міст і районів. Традиційними стали урочисті зустрічі ветеранів війни, ліквідаторів аварії на ЧАЕС, жінок, вчених, журналістів, художників, молодіжної секції.

Громадська організація «Сумське земляцтво в м. Києві» об'єднає у своїх

лавах понад 700 вихідців із Сумщини. Серед них – добре відомі в країні академіки, доктори та кандидати наук, очільники важливих державних структур, вищих навчальних закладів, головні редактори центральних газет і журналів, підприємці та бізнесмени, що роблять

вагомий внесок у розвиток Сумщини. Земляцтво співпрацює з керівництвом області у різних сферах соціально-економічного розвитку, збереження та збагачення традицій історико-культурної спадщини регіону, налагодження контактів та підтримки земляків.

Ольга ЛЯШКО

Головна зберігачка фондів
Національного заповідника
«Глухів»

Найпростіший винахід людства

Цвяхи є одним із найбільш звичних і водночас незамінних інструментів у нашому повсякденному житті. Від давніх часів до сучасності цей простий виріб став ключовим елементом в архітектурі, будівництві, меблевій справі та багатьох інших галузях, допомагаючи людям створювати складні конструкції та полегшувати повсякденні завдання.

Фондова колекція Національного заповідника «Глухів» налічує кілька десятків екземплярів цвяхів, датованих XII–XIII ст. На перший погляд вони схожі на сучасні, оскільки їх основна форма і призначення залишилися незмінними. Проте при детальнішому розгляді можна побачити декілька важливих відмінностей, які свідчать про вік цих предметів. Вони виготовлені із заліза технологією кування, стрижні мають чотиригранну форму з грубою нерівною поверхнею. З одного кінця цвяхи загострені, звужені для їх легшого забивання, з іншого мають потовщення. Кожен цвях відрізняють-

ся один від одного формою шляпки. Вона неправильна внаслідок деформації при використанні. Умовно форми шляпок можна поділити на широкі або вузькі та прямокутні або округлі. Довжина цвяхів коливається від 4 до 12 см, діаметр стрижнів – від 0,5 до 2 см.

Здається, що про цвяхи ми знаємо все, але їх історія, технологія виробництва та використання сповнені цікавих фактів та інновацій. У цій статті ми заглибимося у світ цвяхів, розглянемо їх еволюцію від давнини до сучасних виробничих процесів, а також дослідимо, як цвяхи продовжують залишатися невід'ємною частиною нашого технічного прогресу.

Перші прототипи цвяхів виготовляли з природних матеріалів: кісток риби, шипів рослин, твердої деревини. Металеві цвяхи з'явилися відразу, як людина навчилася виплавляти метал. В епоху бронзи їх відливали або виковували. Цінувалися цвяхи на вагу золота, тому користуватися ними могли не всі. Пізніше їх стали виготовляти з мідного та залізного дроту. У Стародавньому Єгипті, Елладі і Римській імперії цвяхи із заліза, міді і бронзи мали достатньо

широке застосування. Їх традиційна форма не змінювалась тисячоліттями.

На городищах у культурному шарі поселень Київської Русі X–XII ст. та поховальних курганах фіксується масовість використання залізних цвяхів. В епоху пізнього середньовіччя і на початку нового часу на території України залізні ковані цвяхи були дорогим і не завжди доступним будівельним матеріалом, тому, щоб уникнути додаткових витрат, хати будували за допомогою спеціальних з'єднань – врубок або пазів. Дерев'яних справ майстри володіли навичками роботи і передали їх з покоління в покоління.

До початку XIX ст. цвяхи кувалися вручну, тому їх виробництво було штучною і трудомісткою справою. Спочатку залізну заготовку у кузні нагрівали до високої температури, доки вона не стала червоно-жаркою. Потім коваль починав формувати цвях, використовуючи ковадло та молоток. За допомогою ударів він надавав заготовці потрібну форму та загострював її кінчик. Коли річ була викувана, вона кидалася у корито з водою, де проходило її загартовування. →

Одним з ключових етапів виготовлення цвяха було формування його голівки. Для цього коваль використовував спеціальний інструмент – штифт. Заготовку вставляли у отвір на ковадлі та формували голівку за допомогою молотка. Цей процес вимагав великої точності та майстерності, адже від якості голівки залежала міцність та надійність всього виробу.

Оскільки цвяхи виготовлялися ручним способом, то і їх вартість була відповідною – за жменю цвяхів давали цілого барана. Ціна на них значно впала на початку XIX ст. з появою верстатів для їх виробництва. Вважається, що перший такий верстат придумав і зібрав відомий американський винахідник, інженер-механік і фізик, володар 21 американського і 19 англійських патентів Джейкоб Перкінс. У 1790 р., коли йому було всього 24 роки, він створив верстат для стрижки та обробки цвяхів, який міг розрізати металевий дріт на рівні відрізки, заточувати один кінець кожного шматочка і формувати шляпку.

У 1795 р. Перкінс отримав патент на свої вдосконалені цвяхові верстати і почав бізнес з виробництва цвяхів. Приблизно в цей же час схожий механізм запатентував і винахідник Томас Кліффорд.

Винаходи своїх попередників удосконалив Джесс Рід, який у 1807 р. отримав патент на цвяховий верстат, що за одну операцію різав дріт на відрізки заданої довжини, заточував вістря та формував капелюшок. Такий верстат міг випускати до 6 тисяч цвяхів за день, що різко знизило їх ціну.

Сучасний цвяховий верстат може «видавати» до 700 цвяхів за хвилину. Всього ж у світі виробляється близько 4 мільйонів тонн цвяхів на рік. Лідером серед країн-виробників цих популярних кріпильних виробів є Китай, який

Зразки цвяхів з фондової колекції Національного заповідника «Глухів»

щорічно випускає приблизно півтора мільйона тонн цвяхів. Найчастіше в промисловості і в побуті використовуються звичайні будівельні цвяхи, хоча всього існує понад 300 різних їх типів.

Зараз в якості сировини для виробництва цвяхів в більшості випадків використовується сталевий низьковуглецевий дріт загального призначення (ДСТУ 3282–74), який випускає Уманський завод «Укргрометпром».

Незважаючи на розвиток сучасних технологій та появу більш ефективних способів кріплення, і ковані цвяхи мають своє застосування. Вони особливо популярні серед реставраторів істо-

ричних будівель, а також серед майстрів, що займаються ручною роботою у стилі вінтаж.

Цвяхи – це не просто металеві предмети, а й справжні свідки історичних епох. Вони розповідають нам про технологічні досягнення, ремісниче мистецтво, будівельну справу наших предків. Вивчаючи ці прості, на перший погляд, предмети, ми можемо глибше зрозуміти нашу історію та традиції. Ковані цвяхи, завдяки своїй збереженості, міцності та естетичному вигляду, залишаються важливими артефактами минулого для дослідників, колекціонерів та майстрів.

Продовження. Початок у № 2(122)

Продовжуємо публікувати матеріали з історії створення у м. Глухові пам'ятника композиторам-землякам Максиму Березовському та Дмитру Бортнянському

Глухів завтра

Нещодавно у Києві на художній раді Міністерства культури України був затверджений проєкт пам'ятника нашим землякам-композиторам

Вшанування пам'яті композиторів

Дмитру Бортнянському та Максиму Березовському. Пам'ятник планується встановити на площі Рудченка, біля міського кінотеатру імені О. Довженка. Крім того, Міністерством культури оголошується конкурс на розробку проєкта пам'ятника Тарасу Шевченку в місті Глухові. Виконкомом міської Ради народних депутатів готують вихідні дані на проєктування пам'ятника Великому

Поету України.

На черговій сесії міської Ради народних депутатів буде заслуховуватися звіт Київського проєктного інституту по розробці генерального плану забудови міста до 2015 року.

Микола Гурець
Газета «Народна трибуна»
№1 (10793), 1 січня 1994 р.

Світлана ЖУКОВА

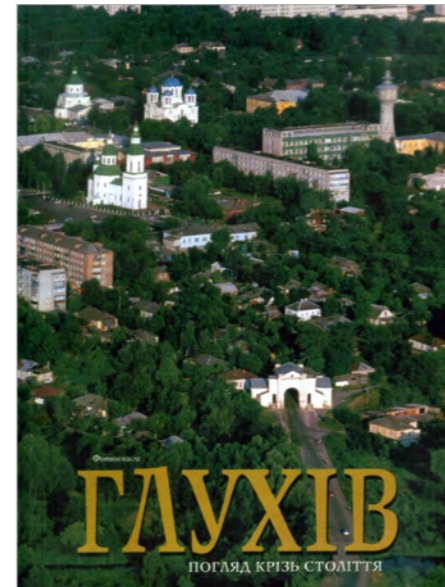
Заступниця генеральної директорки Національного заповідника «Глухів»

Моє особисте знайомство з цією людиною відбулося у 2008 р., коли на одне із засідань робочої групи по підготовці презентаційної фотокниги «Глухів. Погляд крізь століття» до кабінету увійшов невеликий на зріст чоловік, очі якого випромінювали світло. Усмішка на обличчі, стримані манери, доброзичливе вітання відразу налаштували присутніх на позитив.

Київським гостем, від якого багато в чому залежав успіх загальної справи, виявився наш земляк, відомий митець, дизайнер, графік і живописець, носій почесного звання «Заслужений художник України» Володимир Дмитрович Єрмаков. Саме до нього, як до досвідченого художнього консультанта та оформлювача провідних українських видавництв «Мистецтво», «Молодь», «Дніпро», «Веселка», «Наукова думка» та ін., через Глухівське земляцтво звернулося за допомогою місцеве керівництво.

Фотокнига вийшла друком у листопаді 2008 р. Її перші примірники отримали учасники заходів по вшануванню подій 300-річної давнини, коли гетьманська столиця після знищення московитами Батурина була перенесена до Глухова. Ми тішилися з того, що нарешті у нас з'явилося таке якісне видання. Переважна більшість світлин фотокниги належала авторству глухівського фото-

Палітурка фотокниги «Глухів. Погляд крізь століття» (2008 р.)

Шлях від військової освіти до заслуженого художника

художника Юрія Москаленка, а їх макетування і художнє оформлення зробив Володимир Єрмаков.

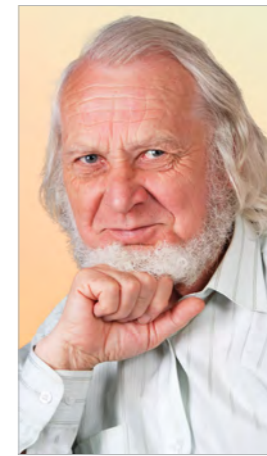
Цьогоріч йому мало виповнитися 85. І хоча він народився у Воронежі, а працював у Києві, але завжди вважав себе глухівчанином, адже значна частина його дитинства та юнацьких років пов'язана з цим історичним містом. Волею долі у Глухові родині Єрмакових довелося жити в будинку, де провів свої дитячі роки відомий композитор Юрій Шапорін.

Володимир навчався на відмінно у глухівській середній школі № 4, був незмінним редактором класної та шкільної газети. В 13 років він почав відвідувати студію образотворчого мистецтва при місцевому Будинку піонерів, де навчився малювати олівцями, аквареллю, писати маслом, сухим пензлем, вмів сам зробити підрамник, пензлик, натягнути та заґрунтувати полотно, виліпити, відформувати та відлити з гіпсу нескладні предмети і геометричні фігури.

Шлях у великий світ мистецтва був нелегким. Бажання вступити до художнього інституту без спеціальної підготовки рівня курсу художнього училища виявилось марним. Навчання в обраному для подальшої освіти ленинградському військовому училищі для творчої особистості було справжнім катуванням, але у великому місті юнаку відкрились нові можливості для вивчення і заняття мистецтвом. Він завів знайомства зі студентами художньої академії, відвідував мистецькі студії, брав участь у всляких виставках і конкурсах. Його роботи запитали і почали друкувати не тільки у всесоюзних військових журналах, а й в різних інших виданнях.

Закінчивши з відзнакою найпрестижніше тоді вище військово-морське училище, молодий лейтенант був направлений на службу до Баку, втім після його наполегливих рапортів був звільнений в запас.

Талант художника в ньому по-справжньому розкрився після за-

Володимир Єрмаков
Фото Ю. Москаленка

кінчення московського поліграфічного інституту у чудовій портретній серії, пейзажах, сповнених ліричного настрою та глибокого філософського бачення світу.

Все своє професійне життя Володимир Єрмаков пов'язав із Києвом, де працював художником-редактором у відомих українських журналах. Значна частина його діяльності була віддана поліграфії та видавничій справі.

Зробити перелік творчої спадщини Володимира

Дмитровича досить складно. Вона стала блискучим явищем в українській книжковій культурі. Серед найвідоміших змакетованих та оформлених ним видань слід згадати наступні: «Мистецтво древнього Києва», «Галина Кальченко», «Нариси з історії українського мистецтва», «Балет», «Київ вчора, сьогодні, завтра» «Києве мій», «Юність України», «Краю рідний, Україно», «Тетяна Яблонська: альбом», «Архітектура постмодернізму: підручник», «Україна. 10 років поступу», «Історія Малоросії» та ін.

У художньому доробку митця – серія пейзажів Глухівщини, портрети рідних та друзів, вишукані натюрморти, квіткові композиції. Вони сповнені романтичного настрою, бажання передати побачену красу іншим.

У 2010 р. Володимир Дмитрович упорядкував та видав фотонарис «Місто моє. Два обличчя Глухова: подорож з минулого в теперішнє» в пам'ять про брата – відомого глухівського фотографа Дмитра Дмитровича Єрмакова. Видання цікаве не лише вміщеними в ньому порівняльними фотографіями одних й тих самих об'єктів Глухова у різні часи, а й епістолярієм – листуванням між братами, яке читається на одному подиху. Тут є і родинні таємниці, і історія Глухова, і творчі поради вже досить досвідченого художника фотографу-початківцю.

Маючи за плечима велику творчу спадщину, пов'язану з українською культурою, і будуючи плани на майбутнє, він пішов засвіти 3 вересня 2021 р.

Традиційний декор на паску: історія та сучасні тенденції

Неля ПІНЧУК

Екскурсоводка
Національного заповідника
«Глухів»

5 травня 2024 р. християни східного обряду відзначають головне релігійне свято року – Великдень (Воскресіння Ісуса Христа).

Великдень вважається найважливішим християнським святом, яке виражає радість з приводу перемоги Божого Сина над Смертю та вічним Забуттям. У Воскресінні вбачають підтвердження життя після смерті, що і є головним змістом святкування.

В Україні святкувати Світле Воскресіння Христове почали наприкінці першого тисячоліття, з приходом християнства. Нині чи не у кожному домі його відзначають по-своєму, зберігаючи традиції. А раніше всі господарі святкували Великдень однаково – починаючи з підготовки до свята і завершуючи вранішнім розговінням. У четвер господині бралися до випікання паски. Кожна намагалася якнайкраще

Глухівські школярі з власноруч виготовленими прикрасами на паску

оздобити святковий хліб.

Сьогодні під паскою ми звикли розуміти солодку здобу, насичену родзинками і цукатами, прикрашену зверху глазур'ю. Білі поливки – новотвір, який став поширеним у ХХ ст. і прийшов до нас з традиції виготовлення десертів, ромових баб та тістечок. Змінився і смак випічки.

Паска прийшла в народну культуру від церковного (обрядового) хліба циліндричної форми, який випікається в церкві в переддень Великодня й зветься артос (грец. Αρτος – «квасний хліб»). Слово «паска» походить від назви давньогрецького свята «Песах» – свята на честь виходу євреїв з Єгипту.

Тож паски – це великі круглі хлібини, спечені на черені печі з білого пшеничного борошна. Вгорі їх прикрашали виробленими з тіста хрестом та косичками. Сучасні господині до цього додають зроблені з тіста фігурки «пташок», «гусок», «квіток», «косичок», «дубових листків», «драбинок», «кручених ріж-

ків», «шишок», які потім змащують яйцем для блиску й так випікають.

Паску у деяких регіонах прикрашали так само, як і коровай, листочками, пташками та іншими фігурками. Особливо красивими були паски на Закарпатті. Їх робили схожими на корону. Увесь день майстрині працювали над неперевершеною архітектурою з тіста.

Напередодні Великодня у наповненій золотими променями сонця конференц-залі Національного заповідника «Глухів» відбувалося справжнє диво. Тут на майстер-класі зібралися глухівські школярі: учні 3-В класу (вчитель С. О. Шум) загальноосвітньої школи № 6 та учні 3-А класу (вчитель Н. С. Мартиненко) загальноосвітньої школи № 1. Діти познайомилися з особливостями святкування Пасхи від найдавніших часів до наших днів, традиціями пасхального декору, а потім, під керівництвом співробітників Заповідника, навчилися виготовляти прикраси на паску із прісного тіста.

Зразки традиційного пасхального декору

Газета «Соборний майдан»

Засновник — Національний заповідник «Глухів»

Ідентифікатор медіа R 30-02699 у Реєстрі суб'єктів у сфері медіа

Адреса редакції: м.Глухів Сумської обл., вул.Шевченка, 30, тел. 2-35-57, e-mail: dikz@ukr.net

Номер підготовлено у науково-дослідному відділі Заповідника

Верстка Віктора ІСАЄВА

Редакція газети «Соборний майдан» запрошує до творчого співробітництва науковців, краєзнавців, любителів старовини

Електронна версія на сайті <http://nz-hlukhiv.com.ua/>

Редакційна колегія

Світлана ЖУКОВА
Надія МІРОШНИЧЕНКО
Людмила АРТЕМОВА
Неля ПІНЧУК
Віктор ІСАЄВ

РОЗПОВСЮДЖУЄТЬСЯ БЕЗКОШТОВНО